

Indhold

1. Biologiunivers	9	Virus	51
Liv tilpasser sig forholdene	10	Opbygning af virus	51
Livet på land	12	Virus som smittekilde	51
De levende organismer og miljøet	12	Plantevirus	52
Vidste du, at	14	Dyrevirus	52
2. Liv og livsbetingelser	15	Behandling af en virusinfektion	52
Livskrav	16	Bakterievirus	53
Næring	17	Protozoer	54
Vand	18	Protozoer i drøvtyggervommen	56
Surhedsgrad – pH	20	Protozoer hos fisk	57
Temperatur	22	Alger	58
Ilt – O ₂	25	Alger i vandmiljøet	59
Lys	25	Lav – en dobbelt organisme	60
Enzymer	26	4. Dyrenes liv	61
3. Mikrobiologiens verden	29	Cellen	62
De mindste organismer	30	Cellekernen	62
Mikroskoper	33	Mitokondrier	62
Bakterier	34	Ribosomer	62
Karakteristiske celle- og		Endoplasmatisk reticulum (ER)	62
vækstformer hos bakterier	35	Golgiapparatet	62
Bakteriernes formering	36	Lysosomer	62
Sporedannelse	37	Cellemembran	63
Ensiling – konservering ved hjælp		Celleslim	63
af mikroorganismer og regulerede		Væv	64
livsbetingelser	40	Led	64
Biogas	42	Sener	64
Mycoplasma	44	Bindevæv	64
Svampe	45	Knoglevæv	65
Gærsvampe	46	Epithelvæv (overfladevæv)	65
Sygdomme forårsaget af svampe ...	46	Nervevæv	66
Skimmelsvampe	48	Muskelvæv	67
Svampe danner netværk	48	Fordøjelseskanalen	69
Svampegifte i fødevarer	49	Fordøjelseskanalen hos	
		enmavede pattedyr	70
		Fordøjelseskanalen hos drøvtyggere	72
		Fordøjelseskanalen hos fugle	75
		Fordøjelseskanalen hos	
		køddædere	76
		Fordøjelsen hos gnavere	77
		Fordøjelseskanalen hos krybdyr ...	78
		Fordøjelseskanalen hos laksefisk ...	80
		Næringsstoffer	81
		Kulhydrat	81

Vandopløselige og ikke-vandopløselige fibre	82	Æggestokke og dannelse af æg	112
Fedt	83	Befrugtning	113
Proteiner	84	Drægtighed	114
Vitaminer	85		
Mineraler	85	5. Planternes liv	117
Proteinsyntese	86	Frø	118
Omsætning af næringsstoffer	87	Kimblade	118
Omsætning af næringsstoffer hos enmavede pattedyr	87	Spiring	119
Omsætning af næringsstoffer hos drøvtyggere	88	Spirehvile	119
Organer og kredsløb	90	Vand, varme og ilt	119
Lever	90	Plantecellen	120
Nyrer	91	Cellevæg	120
Lunger og hjerte	93	Grønkorn og stivelseskorn	121
Blodkredsløbet hos fisk	94	Vakuolen	121
Kroppens kredsløb	96	Roden	122
Immunsystemet	97	Rodens opbygning og vækst	123
Smitteveje	97	Stænglen	124
Inkubationstid	99	Rapsplantens stængel	125
Beskyttelse mod patogener og andre skadelige stoffer	99	Hvedeplantens stængel	126
Antistoffer og råmælk	101	Transport i en stængel	127
Serumbehandling	102	Bladet	129
Vaccination	102	Fotosyntesen	131
Antibiotika	102	Druesukker er en byggesten	132
Resistens	103	Respiration	134
Hormoner	104	Blomsten	136
Fedtopløselige hormoner	104	Blomster på tokimbladede planter	136
Ikke-fedtopløselige hormoner	104	Græsfamiliens blomster	137
Eksempel på hormonpåvirkning – akut stress	107	En- eller tvekønnet	138
Brunstcyklus reguleres af hormoner	108	Bestøvning	139
Drægtighedens afslutning	108	Selvbestøvning	139
Abort og faring	109	Fremmedbestøvning	139
Reproduktion	109	Når rugen drær	140
Hannens kønsorganer	109	Kløver skal bestøves af insekter	140
Pungen	110	Befrugtning	141
Penis	110	Frugten	142
Testikler	110	Spredningsmåder	143
Sædceller	110		
Mængden af sæd	111	6. Naturens kredsløb	145
Hunnens kønsorganer	112	Kredsløb	146
Skede	112	Kulstofkredsløbet	147
Børen	112		
Æggeledere	112		

Klimapåvirkning	148
Drivhusgasser	149
Klimalov	151
Kvælstofkredsløbet	152
Kvælstofregulering	157
Vandets kredsløb	158
Økosystemer	159
Fødekæder	159
Ubalance i økosystemet	160
Forurening	160
Giftstoffer i fødekæden	162
Balance i økosystemet	165
Biodiversitet	165
7. Insekter og edderkopper	169
Inddeling af de forskellige arter	170
Insekter	171
Ydre træk	171
Indre organer	174
Typiske livscyklus	176
Livscyklus for mariehøns	176
Livscyklus for bladlus	178
Spindlere	181
Ydre træk	181
Indre organer	182
Livscyklus	183
Nyttedyr i landbruget	186
Skadedyr i landbruget	187
8. Orme	189
Ledorme	190
Ydre træk	190
Indre organer	191
Regnormes livscyklus	192
Regnormen som nyttedyr	195
Rundorme	196
Spolorms opbygning	196
Spolormens livscyklus	199
Fritlevende rundorme	199

Eksempler på andre skadelige rundorme	201
Fladorm	202
Iktens opbygning	202
Leveriktens livscyklus	203
Andre skadelige fladorm	204
9. Mangfoldighed og nedarvning	205
Kromosomer	206
Celledeling	208
Mitose	208
Meiose	208
Generelle principper for nedarvning ..	210
Gener	210
Allel	210
Genetik	211
Recessiv og dominant nedarvning ..	213
Codominans	214
Ufuldstændig dominans	214
Koblede gener – egenskaber, der følges ad	215
Kønsbunden nedarvning	215
Indavl	217
Genanalyse og gentest	219
Genomisk selektion	219
Krydsningsfrodighed	221
Mangfoldighed og genetisk variation ..	222
Mutationer	225
Mutationer kan opstå af flere grunde ..	225
Skadelige mutationer	225
Gavnige mutationer	232
Bioteknologi	233
Kloning	233
GMO	234
Ordliste	235
Stikord	242